

**Príbeh projektu
Interdisciplinárny prístup k ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva
na príklade Areálu „starej“ nemocnice v Topolčanoch
národnej kultúrnej pamiatky**

**Ing. arch. Laura Gressnerová, PhD.
manažérka projektu**

Tieto riadky nie sú len o projekte, jeho príprave, riešení a výsledkoch, ale aj o mojich skúsenostiach a pocitoch.

Zo skúseností, ktoré som získala manažovaním a riešením niekoľkých národných i medzinárodných projektov viem, že každý projekt je jeden príbeh, o ľuďoch, čase a rozhodnutiach, má svoj začiatok a koniec. Rozhodnutie si vyžaduje mať nielen svoju víziu, dlhodobý zámer o tom, čo chceme uskutočniť, ale i predstavu o cestách ktoré môžu viesť k realizácii tejto vízie a predpoklad prínosu pre vybranú oblasť. Je dôležité odhadnúť svoje možnosti, čas a dostatok odvahy na to, aby nás neodradili administratívne kroky, ktoré s prípravou a realizáciou projektu súvisia a neodsunuli túto víziu do úzadia. Vyžaduje si to silu a energiu, nadľudské odhodlanie vytvoriť a viesť tím partnerov, ktorí sa stotožnia s víziou a prídu ju za svoju. Pri plnení projektových aktivít nesmie chýbať dôslednosť a zodpovednosť, dôraz na dosiahnutie nadštandardných výstupov. Treba mať tiež nekonečnú trpezlivosť, veľkú dávku tolerancie a entuziazmu, že napriek nepredvídaným prekážkam budú stanovené ciele splnené.

Vízia tohto projektu vnikla už v roku 2016, v roku 130 výročia založenia „starej“ nemocnice v Topolčanoch. Je symbolické že v čase kedy sa prelínajú rovnaké ciele – vytvárať a zachovávať hodnoty určené pre prospech súčasných i budúcich generácií.

Projekt sa začal riešiť v roku 2017 a končí v roku 2019, je podporovaný grantom Kultúrnej a edukačnej grantovej agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a bez tejto podpory by sa nemohol realizovať. Konferencia 12. 10. 2018 v Topolčanoch bola zaradená Ministerstvom kultúry SR medzi aktivity konané v rámci Európskeho roku kultúrneho dedičstva 2018.

Projekt zasahuje viacero vedných disciplín, riešiteľmi sú pedagógovia, výskumníci i študenti, reprezentujúci tri významné univerzity: Slovenskú technickú univerzitu v Bratislave, Fakultu architektúry (FA STU), Stavebnú fakultu (SvF STU), Univerzitu Komenského v Bratislave, Filozofickú fakultu (FF UK) a Trnavskú univerzitu v Trnave, Filozofickú fakultu (FF TUT). Vedúcim projektu je prof. Ing. arch. Bohumil Kováč, PhD., vedúci Ústavu urbanizmu a územného plánovania FA STU.

Zodpovedným riešiteľom prvého spolupracujúceho pracoviska je prof. PhDr. Pavol Tišliar, PhD., vedúci Katedry etnológie a muzeológie FF UK a druhého spolupracujúceho pracoviska Ing. arch. Ivan Gogdič, vedúci Katedry dejín umenia a kultúry FF TUT.

Jedným z hlavných cieľov projektu sú návrhy na zachovanie a obnovu hodnôt kultúrneho a prírodného dedičstva Areálu „starej“ nemocnice v Topolčanoch, zamedzenie jej devastácie a posilnenie významu na miestnej a regionálnej a úrovni. Tvorba nových inovatívnych, interdisciplinárnych postupov vo vysokoškolskom vzdelávaní.

Žiaľ, v súčasnosti je to zanedbaná lokalita, zničené a poškodené objekty, nevyhovujúci technický stav a prerastajúca zeleň znehodnocujúca stavby. Vyhľadávaná destinácia asociálnymi živlami sa stala príkladom opustenia, necitlivosti a neúcty.

V tejto súvislosti mi dovoľte citovať Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu, v znení neskorších predpisov ŠTVRTÁ ČASŤ - OCHRANA PAMIATKOVÉHO FONDU § 27 Základná ochrana pamiatky, ktorý ustanovuje „opatrenia na predchádzanie ohrozeniu, poškodeniu, zničeniu alebo odcudzeniu kultúrnej pamiatky, na trvalé udržiavanie dobrého stavu vrátane prostredia kultúrnej pamiatky a na taký spôsob využívania a prezentácie, ktorý zodpovedá jej pamiatkovej hodnote a technickému stavu.“

Súčasný stav areálu evokuje otázky. Ako sa zaujímame o svoje okolie? Vážime si naše kultúrne a prírodné dedičstvo? Uvedomujeme si jeho hodnotu, alebo ničíme všetko okolo a necháme to napospas osudu? Akékoľvek boli príčiny tohto neutešeného stavu Areálu „starej“ nemocnice v Topolčanoch, národnej kultúrnej pamiatky, výrazne sa podpísali pod atmosféru nielen tejto lokality, ale i mesta. Dnes to už nie je nemocnica na okraji mesta, ale súčasť širšieho centra mesta.

Melbournska Charta 2002 deklaruje: „Každé mesto má svoj špecifický profil ľudských, kultúrnych, historických a prírodných charakteristík. Tento profil poskytuje porozumenie pri hľadaní ciest k udržateľnosti, akceptovateľných pre obyvateľov a kompatibilných s ich hodnotami, tradíciami, kultúrou, inštitúciami a ekologickými skutočnosťami. Stavanie na existujúcich charakteristikách, hodnotách, pomáha motivovať a mobilizovať ľudské a fyzické zdroje miest na dosiahnutie udržateľného vývoja a regenerácie.“ Nepochopenie vzájomných väzieb kultúrnych a prírodných hodnôt prináša nenahraditeľné straty identity a jedinečnosti sídla i krajiny.

Medzníkom v rozvoji zdravotníctva mesta Topolčany, ale i širšom okolí, ktoré sa dotkli areálu nemocnice bol rok 1885 – začala výstavba verejnej nemocnice, ktorú dal postaviť barón August Stummer (1827 – 1909). Slávnostne bola uvedená do prevádzky 2. januára 1886. Na pozvanie baróna Augusta Stummera nastúpili, 4. februára 1886, do nemocnice rehoľné sestry Vincentky z Viedne (Spoločnosti dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul) s typickým bielym naškrobeným tzv. KORNETOM na hlave, ktorý bol súčasťou ich odevu. V rok 1939 – epidémia brušného týfusu zasiahla nielen Topolčany, ale i celé územia hornej Nitry. Ako vládny zmocnenec bol poverený jej likvidáciou MUDr. Eugen Gressner (1907 – 1998). Osobne sa zasadil o výstavbu nového pavilónu pre infekčné a oddelenie v roku 1940 – 1943 v tendenciách funkcionalizmu.

V minulosti sa už realizovalo niekoľko štúdií (FA STU) zameraných na areál „starej“ nemocnice v Topolčanoch, ale po prvýkrát sa realizuje interdisciplinárny výskum kultúrneho a prírodného dedičstva s prepojením na konkrétnu lokalitu a stavebné objekty. Tento projekt svojím zameraním prekračuje hranice fakúlt, je interdisciplinárny nielen spoluúčasťou rozmanitých vied, ale aj pedagogických a výskumných pracovísk Slovenska.

A čo dodať na záver?

Pred rozhodnutím zapojiť sa do projektu, nebola som si istá, či má význam riešiť takto široko zameraný interdisciplinárny projekt a navštívila som Areál „starej“ nemocnice, ktorý som poznala ako fungujúci, v nie tak dávnej minulosti. Bola som ohromená zo stavu, v akom sa nachádza. Na železných dverách do kaplnky síce veľký zámok, ale v stene obrovská diera (*Ako školáčka s kamarátkou, keď v kaplnke neboli rehoľné sestričky, sme občas zahráli Pre Elišku od Ludwiga van Beethovena*). Dnes porozbíjané okná, vylámané dvere, neporiadok, špina a odpad. Dielo ľudí.

Počas fotodokumentácie areálu, som stretla po areáli blúdiacu staršiu rehoľnú sestru, ktorá ma požiadala či by som ju autom neodviezla. Spomenula, že kedysi dávno, keď bola mladá, dnes v opustenom, devastovanom infekčnom pavilóne (funkcionalistickom) bola na vyšetrení, mala problémy so srdcom „ten pán primár, ktorý ma vyšetрил, dal mi lieky a bolo mi lepšie. Som prekvapená, aký je ten pavilón i celý areál zanedbaný“. Spomenula som, že sa rozhodujeme pripraviť projekt a chceli by sme zahrnúť do riešenia i ten pavilón, kde ju vyliečili. Ale som skeptická, nie som si istá, že či to, čo chceme robiť má význam a či sú nám vôbec treba národné kultúrne pamiatky? O niekoľko dní som od sestry Terézie (z rehoľného rádu Vincentiek), dostala list a odpoveď „Sú a veľmi, budem na Vás myslieť, na Vašu snahu, v našej milej kaplnke prednesiem Pánu Bohu Vaše pracovné starosti.“ Vtedy vlastne začal príbeh tohto projektu, takáto podpora sa predsa neodmieta, rozhodla som sa projekt manažovať.

Riešiteľský tím, poprední odborníci a špecialisti na jednotlivé aspekty problematiky, sa stotožnil s víziou projektu, prijali ju za svoju: Zachovať a obnoviť hodnoty kultúrneho a prírodného dedičstva Areálu „starej nemocnice v Topolčanoch, zamedziť jeho devastáciu a posilniť význam na miestnej a regionálnej úrovni:

doc. Mgr. Ing. arch. Andrej Botek, PhD., Ing. arch. B. Polomová, PhD., Ing. arch. K. Vošková, PhD. (Ústav dejín a teórie architektúry a obnovy pamiatok FA STU),

prof. Ing. arch. Bohumil Kováč, PhD., doc. Ing. arch. Silvia Bašová, PhD., Ing. K. Gécová, PhD., Ing. arch. K. Kristiánová, PhD. Ing. arch. E. Putrová, PhD. (Ústav urbanizmu a územného plánovania FA STU),

prof. Ing. Štefan Sokol, PhD., Ing. Marek Bajtala, PhD., doc. Ing. Marek Fraštia, Ing. Ján Ježko, PhD., Ing. Marian Marčíš, PhD. (Katedra konštrukcií pozemných stavieb SvF STU)

doc. Ing. Ing. arch. Milan Palko, PhD., Ing. Martin Jamnický, PhD., Ing. Aandrea Vargová, PhD. (Katedra konštrukcií pozemných stavieb SVF STU)

**Interdisciplinárny prístup k ochrane kultúrneho
kultúrneho a prírodného dedičstva
projektu KEGA 016STU-4/2017**

AREÁL NEMOCNICE V TOPOLČANOCH
PROJEKT KEGA 1 016STU-4/2017

prof. PhDr. Pavol Tišliar, PhD., doc. PhDr. Ľuboš Kačírek, PhD., Mgr. Juraj Janto, PhD. (Katedra etnológie a muzeológie FF UK)

Ing. arch. Ivan Gojdič, Mgr. Zuzana Dzurňáková, PhD. (Katedra dejín umenia a kultúry FF TUT)

doc. akad. soch. Milan Lukáč, doc. akad. soch. Gabriela Gásparová, Mgr. art. Michal Šuda, ArtD. (Ústav výtvarnej tvorby a multimédií)

To je príslubom že to bude úspešný príbeh projektu.

Konferencia, Topolčany, 12. 10. 2018